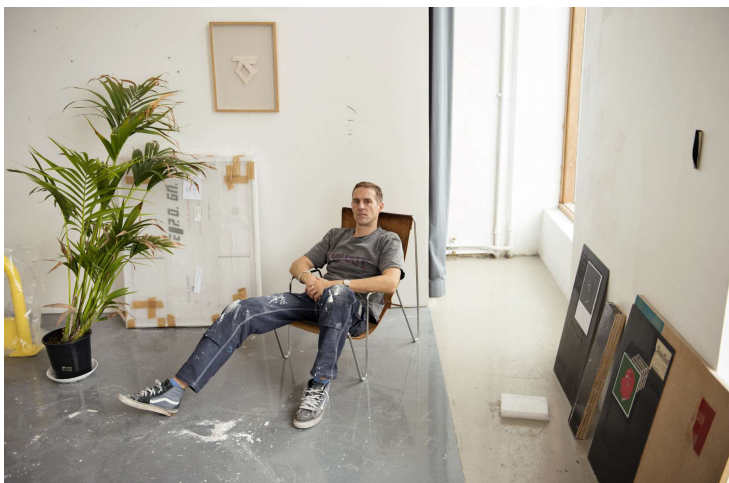

I lerværkstedet med djævlén

Forfatterportræt: Ivar Kvaal

KRITIK / 22.09.20

'Vi er fem' udforsker på Mathias Faldbakkens vanlige udsyrede facon grænserne mellem det levende og døde, det gode og det dæmoniske. Den norske billedkunstner og romanforfatter er tilbage med en sindssygt god roman om en klump ler.

Victor Boy Lindholm

»Alle mystikere er enige her, de er meget klare på det punkt: Det der kræves af os, er netop det vi er mindst villige til at give fra os, man skal søge ind i sig selv og finde det man aldrig, aldrig vil ofre, og der er det.«

Den norske romanforfatter og billedkunstner Matias Faldbakken afslutter sin seneste roman, *Vi er fem* med dette åndelige spørgsmål, der peger på de definerende konflikter i romanen: Hvad og hvem er det vi elsker og holder af, og hvor går grænserne mellem det levende og døde, det gode og det dæmoniske?

Vi er fem placerer sig lige midt i forfatterskabet, men tegner også en helt ny vej. Vi har at gøre med en forfatter, der hele tiden er interesseret i det grænsoverskridende, det dæmoniske og spørgsmålet om det normale. Det er et spor, som man kan finde i alle tre værker af Matias Faldbakken, der tæller den politisk satiriske trilogi *Skandinaviske misantropi*, kammerspilsromanen *The Hills* og nu landsbyromanen *Vi er fem*. Men det nye værk lægger også et andet spor, der spiller på det overnaturlige, det magiske og som trækker en lige linje til den britiske forfatter Mary Shelleys klassiker *Frankenstein* fra 1818.

Amfetamin og chokobamser

Romanen handler om familiefaren Tormod Blystad, der bor tre timer nord for Oslo, sammen med sin kone Siv og deres to børn Alf og Helene. Tormod Blystad er håndværker, og efter en række unge vilde år med amfetamin og fester, bygger han det hus, som han bor i, da vi møder familien for første gang i bygden Råset.

Men Tormod Blystad er ikke bare god med hænderne. Han er også god med hovedet, og på sin håndværksuddannelse har han vist talent for videnskabelige eksperimenter, som ligger langt udover, hvad der kræves af en håndværker.

“ **Hvad og hvem er det vi elsker og holder af, og hvor går grænserne mellem det levende og døde, det gode og det dæmoniske?**

Han imponerer sin underviser Jørstad, men Tormod Blystads djævelske ven, Espen, trækker ham væk fra studierne og ind i rusen. Da han endelig er sluppet fri for amfetaminen eller »marcipanen«, som de kalder det, gifter han sig med Siv, men ægteskabet er ikke uden problemer, og da deres hund Snusken en dag forsvinder, ændrer tingene sig radikalt.

Siv forsvinder ind i tv-serierne og sofaen, mens Tormod Blystad forsvinder ud i værkstedet: »Siv reagerede ikke så meget på Snuskens forsvinden, mængden af indetid var den største forskel for hende. Hun var stadig oftere at finde i sofakrogen foran den imponerende fladskærm, med latte, kiks og ofte chips eller saltstænger inden for rækkevidde. På reolen stod gerne en eller flere slikkåle med chokobamser og sure sild som hun kunne ty til hvis det kneb.«

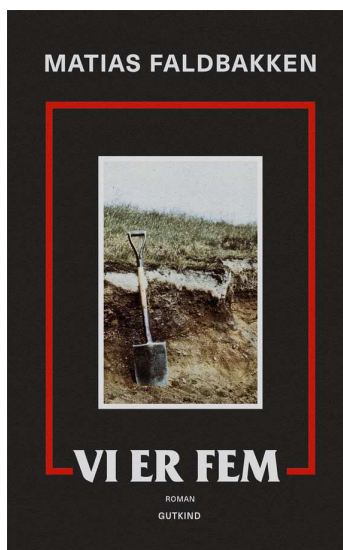
Der er en helt grundlæggende komik tilstede i denne liste, som fortællerstemmen arrangerer foran læseren. Det er et billede på det normale, men også på det tragiske, på livet der visner hen foran skærmen. Dag ud og dag ind.

Tormod Blystad går i værkstedet, men det er ikke almindelige sløjdøvelser han dulmer sit tab over Snusken med. Nej, han vender tilbage til sine videnskabelige interesser, og her finder man forbindelsen mellem *Vi er fem* og Mary Shelleys *Frankenstein*. Men lad os forlade dette spor et øjeblik, og kort beskæftige os med, hvilket forfatterskab det er, som *Vi er fem* knopskyder fra?

Porno, pædofili og neoliberalisme

FAKTA

Matias Faldbakken, *Vi er fem*, Gutkind. Oversat af Sara Koch.

Vi bruger cookies

Vi bruger cookies til at integrere med vores videoudbydere og til at lave anonymiseret statistik over trafikken på vores hjemmeside.

[Læs mere](#)

Statistik

Sociale Medier

Giv samtykke til alle

Mere om vores privatlivspolitik

“ Lerklumpen bevæger sig som Frankensteins monster væk fra huset og ud i verden, og her begynder et sandt mareridt, hvor den stjæler hår fra mennesker, horn fra gederne og næb fra fuglene.

Macht und Rebel handler om den illusionsløse venstrefløjsaktivist Rebel, der bliver udnyttet af marketingsmanden Macht, der via nazistiske symboler og pædofili igangsætter et revolutionært oprør, som reklame for den kapitalistiske virksomhed T.S.I.V.A.G.

Ideen er, at avantgarden og undergrunden har mistet sin modstandskraft, sin rolle som overskridende logik, og at alle venstrefløjens paroler er blevet indoptaget i kapitalismen. Kravene om et mere frit arbejdsmarked med plads til flere forskellige typer mennesker, hvor man ikke bare skulle stemple ind hver morgen, er blevet til det neoliberale arbejdsmarked, hvor alt er fleksibelt, men hvor man ingen rettigheder har: Det prækære arbejdsmarked. Det antikapitalistiske sprog bliver tomt for mening, og tilbage er blot misantropien.

Unfun er den klart mest mærkværdige af romanerne, hvor store del af bogen foregår på engelsk. Hovedpersonen Lucy, og hendes hypervoldelige sønner, hjælper Lucys eksmand, Slaktus, med at lave et computerspil, hvor en afrikansk vejarbejder slår folk ihjel i Paris. Med en bred pensel er romanen et stort angreb på vestlig humanisme, og afslutter *Skandinavisk misantropi* med et stort nej. Nej til kritikken, nej til kapitalismen, nej til mennesket og muligheden for det bedre. Den ender i den ultimative negation.

»Europa har vel sett bedre dager?»

På den måde repræsenterer kammerpilsromanen *The Hills* om den navnløse tjener på den norske restaurant *The Hills* noget helt, helt andet. Restauranten er fiktiv, men tjeneren fortæller, at den har ligget i Oslo i 150 år, hvor den har været centrum for dyrkelsen af den klassiske wienercafé.

Skandinavisk misantropi spillede på komikken, på det groteske i overskridelsens harmløshed i et moderne vestligt samfund, hvor er alt tilladt. Et samfund uden normer, og det begræder tjeneren i *The Hills*.

Modsat *Skandinavisk misantropi* sker der nærmest ingenting i *The Hills*. Der er en nostalgisk higen efter en bedre tid i en samtid, der synes uoverskuelig og markant værre end fortiden. På grund af denne uigennemskuelighed får fortiden en anden værdi. Her ser karaktererne ikke fremad, men bagud efter en løsning. Som romanens hovedperson, den navnløse tjener, bemærker: »Europa har vel sett bedre dager?» Et spørgsmål som hjem søger romanen og forfatterskabet generelt.

Grundfjeld og kærlighed

Tilbage i Tormod Blystads værksted handler *Vi er fem* om grænser og normer. Tormod Blystad overskrider med narkeon, og sin voldelige opførsel i ungdommen reglerne for almindelig god adfærd i en norsk bygd, og det bliver en fortid som klister til ham, som en demonisk kraft. Der er en Dr. Jekyll og Mr. Hyde mekanisme i Tormod Blystad, som han understreger, da han som ung og clean vender tilbage til Siv: »Siv jeg er blevet forvandlet til min direkte modsætning, men nu er jeg her.»

Hans liv slår om i en protestantisk arbejdsetik, der i sin grundighed modarbejder trangen til amfetamin, og i sin bryllupstale til Siv beskriver Tormod Blystad hende således: »I forsommeren blev de gift i Råset kirke med efterfølgende selskab i forsamlingshuset, og i sin knappe tale til Siv brugte Tormod ordet »grundfjeld.«

“ Nej til kritikken, nej til kapitalismen, nej til mennesket og muligheden for det bedre. Den ender i den ultimative negation.

Det er altså grundfjeldet, der ryster, da Siv og Tormod Blystad glider fra hinanden, og nu står vi her igen. Ved romanens forbindelse til *Frankenstein*. Hvor de tidligere romaner undersøgte grænserne indenfor det menneskelige, så bevæger *Vi er fem* sig ind i en posthuman verden. Som i *Frankenstein* skabes der en genstand, der rækker ind men også udover os selv.

I værkstedet arbejder Tormod Blystad med såkaldt dynamisk ler. Det er en slags ler han udvikler sammen med sine børn og det kan vokse og formes til alle genstande. Efter en næsten satanisk genforening med sin gamle ven Espen, hvor de tager amfetamin og lytter til Metallicas *Kill 'em All*, får de levendegjort leret, der efter en smule skepsis fra Siv bliver en fast køkkenhjælper i hjemmet.

Familien knytter sig til den, som man knytter sig til en hund, den bliver en erstatning for den forsvundne Snusken: »Drengene tog på fisketur, og tingen, eller knorten, som Alf gerne kaldte den, sad vuggende i båden, mens Tormod trak vandlevende hvirveldyr op af søen som han slog i hovedet og på den måde slog ihjel for at ernære sig selv og sin familie. (...) Alf valgte at bruge knorten som pude til blinkene.«

Vi bruger cookies

Vi bruger cookies til at integrere med vores videoudbydere og til at lave anonymiseret statistik over trafikken på vores hjemmeside.

[Læs mere](#)

Statistik

Sociale Medier

Giv samtykke til alle

Mere om vores privatlivspolitik

rarsorod. Han sa sin ægteræne bakte sig op at soaten i vint sinosoprør med en noveuskai som en gnat hjem.»

Det er svært ikke at grine her, og romanen er urkomisk. Lerklumpen bevæger sig som Frankenstein's monster væk fra huset og ud i verden, og her begynder et sandt mareridt, hvor den stjæler hår fra mennesker, horn fra gederne og næb fra fuglene. Den ernærer sig af keratin, og en mislykket heksejagt går ind på det nu levende og måske tænkende ler, der skaber utryghed i byen.

Hvem er gud?

Romanen stiller et sidste spørgsmål, der trækker forbindelser til Abrahammyten. Tormod Blystad har levet et helt liv mellem selvdisciplin i håndværket og eskapisme i narkoen. Han har undertrykt sit monster, og måske så meget, at lerklumpen er blevet en forlængelse af dette undertrykte monster.

På de sidste sider vender han hjem, og taler med sin datter Helene, som han altid har haft et kærligt men ordknapt forhold til. På trappestenen begynder han påvirket af narko at tale hurtigt, og han osrer af sit hjerte til datteren: »Hvad var det der tittede frem her? Far var besat, tænkte Helene, så meget var sikkert, det havde hun altid vidst. Hun havde haft ret hele tiden, og nu var det let at mærke. Uhyret kunne ikke dy sig længere, det stak hovedet frem, bablende.»

Og det er damonen, som endelig viser sit ansigt her. Helene har på et tidspunkt i romanen smagt på leret, og det har gæret, det har vokset i hendes mave, og det snylter på hendes lille krop. Helene brækker en klump ler op, og Tormod Blystad er igen i besiddelse af sin ellers flygtede men elskede klump ler. Noget han selv har skabt, noget han selv har gjort levende. Denne artikels første citat er også romanens sidste, og her bliver bogens afslutning til en slags omvendt Abrahamsfortælling.

Tormod Blystad ofrer sin datter for det dæmoniske i sig selv. Her gennemføres mordet på slægten, fordi der er ingen gud, der griber ind og stopper ham. Her er kun troen på sig selv og selvtilliden i amfetaminen.

Men hvem er Gud i romanen? Er det Tormod Blystad selv, ham der skabte liv ud af det døde? Eller er han djæveln, som sidder og spiller med sin klofede tunge?

Som i Matias Faldbakkens øvrige værker er der ikke noget klart svar, men det er også hele pointen. Han skriver ind i en uoverskuelig verden, hvor grænserne for alle binære par er i opløsning. Grænserne mellem natur og kultur, det levende og det døde, det bevidste og det ubevidste, det gode og det onde gælder ikke rigtig længere. Tilbage er bare en hårstjælende klump ler, der løber rundt i de norske fjelde og en amfetaminafhængig familiefar, der må i lerværkstedet igen.